

Tabor

1945

VETRINJ

1975

1975

EL FORTIN

Št. 3

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov • TABOR je glasnik in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor • Mnenje Z. D. S. P. B. Tabor predstavljajo le članki, ki so podpisani od glavnega odbora Zveze. • Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. • Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila., za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

—::—

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticomunists

—::—

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. • Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158. Buenos Aires, Argentina

—::—

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.256.768

—::—

Naročnina: Argentina in Južna Amerika 60.— pesov Ley 18.188 odn. enukovrednost v dolarju; Z. D. A. — Kanada — Evropa — Avstralija: z navadno pošto 5 dolarjev, z letaisko pa 10 dolarjev (ZDA).

—::—

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, José L. Suárez FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina. Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

Slovenski domobranci v svojih borbah niso poznali počitke. Nenelno naprej za sovražnimi enotami! Tako so tudi 16. marca 1944 izvojevali zmago nad rdečimi krvoloki, ko je svet še verjel komunističnim lažem o osvoboditvi; naši možje in fantje pa so takrat že uspešno bili boji za večne ideale vsega človeštva: Bog — Narod — Domovina in tako pokazali pot, kako je treba rdečim zločincem preprečiti njih nakane.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

La utilización de las relaciones diplomáticas por los países comunistas

Desde hace varios años, la mayor parte de los países latinoamericanos han restablecido sus relaciones diplomáticas con la URSS y, algunos de ellos, progresivamente, se disponen a renovarlas con otros países comunistas.

Esta preocupación de ampliar las relaciones con países de regímenes diferentes es comprensible. Pero es importante saber que las embajadas comunistas son, por lo general, sede de actividades que no tienen nada de diplomáticas, lo que explica el número exagerado de „diplomáticos“ en cada una de ellas. La URSS ofrece, desde luego, el ejemplo más típico.

¿Se sabe que en Chile la URSS poseía seis edificios y diez amplios apartamentos en Santiago y en otras ciudades importantes? ¿Que poseía en Chile sesenta automóviles y que el personal soviético que después de la revolución embarcó en un avión para Moscú se elevaba a 192 personas, entre diplomáticos, agentes de servicios secretos, técnicos, guardias del KGB, etc? En cambio, los chilenos sólo tenían en Moscú una modesta embajada con 7 miembros.

El hecho es general. Se recordará que Bolivia tuvo que expulsar, en su oportunidad, a más de 100 diplomáticos y agentes soviéticos. Aún quedaron 73. Pero los bolivianos no pasan de 4 en Moscú.

En San José de Costa Rica hay 23 soviéticos, siendo así que los costarricenses tienen 2 funcionarios en la capital soviética.

La misma disparidad existe respecto al Perú, invadido de diplomáticos técnicos y agentes de la Unión Soviética. Igual ocurre en otros países latinoamericanos.

En tal caso, la regla debería ser la paridad en las representaciones diplomáticas. El gobierno de Kuwait, sorprendido por esta desigualdad, así lo hizo saber a Moscú. Es una medida que cada país debería exigir, en interés de su seguridad interior.

En efecto, nadie duda de que esta plétora de efectivos „diplomáticos“

sirve para actividades de propaganda, de infiltración, de espionaje y a veces de ingerencia y subversión. Lo evidencia el número de soviéticos que fueron expulsados de los países de América Latina.

Todos los países deben estar vigilantes en sus relaciones diplomáticas, para evitar los riesgos de acciones paralelas.

TRIDESETA OBLETNICA

(Prevod uvodnika iz 1/2 št. Tabora 1975)

Niso vedno vse obletnice vesele. Sovpadajoč z datumom, bi morala to biti ena najbolj veselih obletnic, saj vendar pomeni konec ene najbolj krvavih vojn. Vendar to ni tako in je ta slučaj zelo drugačen in daleč od veselja.

Pred tridesetimi leti je dal naš mali narod slaven zgled vsemu človeštvu. To pa danes niti ni tako poznano, kot bi moralo biti, niti ni dovolj razčlenjeno, kakor zasluži.

Da, mi, Slovenci, ta primer poznamo in smo ponosni, da smo tu udeleženi, četudi kot žrtve. Da, žrtve svetovne komunistične zarote, ki je junija 1945 zaslužila našo malo domovino pod komunističen jarem.

Toda obnovimo zgodovinska dejstva.

Meseca aprila 1941. leta so vojne sile Osi napadle Kraljevino Jugoslavijo in jo v nekaj dneh premagale ter si jo med seboj razdelile. Skoro istočasno z okupacijo pa je začel aktiven odpor pod poveljstvom legendarnega generala Draže Mihajlovića. Ko se je nekaj mesecev pozneje začel nemški napad na Sovjetsko zvezo, so jugoslovanski komunisti — do tedaj zvesti sodelavci okupacijskih sil — začeli svojo tako imenovano „osvobodilno vojno“ pod poveljstvom takrat Stalinu zvestega lakaja — Josipa Broza — Tita.

Komunisti so dokaj hitro z ogabnimi zločini pokazali svoj cilj: komunistično revolucijo v času sovražne okupacije. Številni pokoli nedolžnih prebivalcev so bili direktna posledica takega delovanja pristašev Tita in Stalina.

To nevzdržno stanje pa je postalo še hujše tedaj, ko so zahodni zavezniki zapustili narodno odporniško gibanje ter priznali Tita in njegove privrženke kot edine resnične predstavnike odpora. Na ta način je postal naš mali slovenski narod prva žrtev zmote takrat odgovornih za svetovno politiko.

Vendar mali slovenski narod ni klonil. Spoznal je pravi obraz komunistične Osvobodilne fronte, njenega terorja in morij. Sami prebivalci v oddaljenih krajih so ustanovili svojo samoobrambo vse do prihoda slavnega generala Leona Rupnika, ki je leta 1943 ustanovil in organiziral protikomunistično vojsko — Slovensko domobranstvo. Pod vsesplošnim geslom svobodnega sveta: Bog — Narod — Domovina, so junaški domobranci odbijali

zmagoslavno vse navale kriminalnih komunističnih tolpe ter očistili rodno grudo rdeče navlake in dali tako svobodnemu svetu svetel zgled.

Ko so, leta 1944 vdrla na jugoslovanski teritorij neizmerne sovjetske čete, so v Beogradu ustoličile maršala Tita in komunistično vladno.

Pred neizmerno premočjo skupnih Stalinovih in Titovih sil so se morale čete rodoljubov umakniti, toda so vseeno nudile toliko odpora, da so se komunisti mogli polastiti Slovenije šele ob samem koncu vojne. Takrat so se protikomunistične sile umaknile na Koroško in so na Vetrinjskem polju odložile svoje slavno orožje in zahtevale zaščito zapadnih zaveznikov, ki so takrat zasedli ta del Avstrije.

Skupaj s hrabrimi borci se je tudi umaknilo več desetstisoč civilnih prebivalcev, ki so bežali pred rdečim terorjem, ki se je zgrnil nad njihovo domovino.

Prav v teh okoliščinah pa se je izvršil na Vetrinjskem polju zločin, ki po svoji perfidnosti nima primerjave v svetovni zgodovini.

Britanci, takrat zavezniki kriminalnih hord v službi rdečega imperIALIZMA, so vrnil: v zaprtih vagonih ne samo dvanajsttisoč razoroženih slovenskih protikomunističnih borcev, ampak tudi številne civilne begunce Titu... Zadnje dni maja in prve dni junija 1945. leta, torej nekaj tednov po koncu vojne, so Titovi privrženci te množice poklali brez vsake sodbe in na najbolj zverinski način.

Samo nekaterim redkim se je posrečilo rešiti se iz skupnih grobov in so se nato prebili skozi gozdove in preko rek v svobodni svet kot priče strašnega genocida.

Letos, 1975. leta, se bo izteklo trideset let slovenske narodne žalosti. Toda niti nekaj živih prič krvavih pokolov niti tisoči beguncev, raztrešenih širom sveta, katerega gostoljubnost uživajo, niso mogli razbiti zidov molka, v katerega je ves ta zločin zavil: Naš mali narodič pa je postavil spomenik svobodi in človeškemu dostojanstvu in dal tako zgled vsemu človeštvu.

Morda imajo Tito in njegovi privrženci v svoje opravičilo neke v spominu Leninove besede: „Kadar nas ljudje kritizirajo zaradi naše krvočnosti, se sprašujemo, kako morejo pozabiti na najbolj osnovne principe marksizma“ (Pravda, 26. oktobra 1918).

Slovenski narod danes ne objokuje več svojih mučencev. Pod prizmo svetovnih dogodkov, so se oni vojščaki, padli v onih časih, spremenili že v junake, katerih zgled vedno bolj razsvetljuje bojne poljane, kjer se v krvi novih mučnikov junakov poraja usoda bodočih generacij.

Zato kličemo slovenski protikomunistični borci, raztreseni po vsem svobodljubnem svetu, ponosni na našo tragično preteklost v imenu svojih podlih junakov preko nemih zidov svetovnih spletk in prave podobe Tito-vega komunizma: Svobodni sveta! Združite se! Za Boga — Narod — Domovino.

SLUČAJ GEN. LEONA RUPNIKA

(Nadaljevanje)

Srečanje z Italijani

Obtožnica:

17. maja je s posredovanjem nemškega konzula v Ljubljani, takratnega ljubljanskega župana Adlešiča in soobtoženega Hacina prispel v Ljubljano, kjer je takoj pričel sodelovati z italijanskimi civilnimi in vojaškimi oblastmi, s komandantom XI. Corpo d'Armata generalom Robottijem, komandantom Sardinske divizije grenadirjev generalom Orlandom, članom italijanske obveščevalne službe OVRA Ginom Tornarijem, z oficirji obveščevalne službe pri XI. Corpo d'Armata in drugimi.

Razprava:

Predsednik: — Dobro, ali ste vi v Ljubljani prišli tudi v stik s kapetanom Ginom Tornarijem?

Rupnik: — Da, čez stanojemalca, katerega sem smatral za nekakega nadzornika nad menoj od strani italijanskih oblasti, je prišel Gino Tornari k meni.

Predsednik: — Torej vas je on najprej obiskal?

Rupnik: — Da.

Predsednik: — Za kakšne stvari se je zanimal Gino Tornari pri vas?

Rupnik: — V začetku je hotel vedeti politične zadeve. Jaz mu v tem oziru nisem mogel dati podatkov, ker politikov nisem poznal, niti nisem poznal političnih strank.

Predsednik: — Za kaj se je predvsem zanimal?

Rupnik: — Za voditelje strank.

Predsednik: — Ali je že vedel za kakšne osebe?

Rupnik: — Vprašal je za njihova imena, jaz pa sem mu lahko dal samo negativne podatke, ker teh ljudi ne poznam.

Predsednik: — Nisem vprašal, kakšne podatke ste mu dali, ampak za katere ljudi je spraševal, katera imena je imenoval?

Rupnik: — Se ne spominjam več.

Predsednik: — V zapisniku ste imenovali nekaj oseb.

Rupnik: — Mogoče, da sem.

Predsednik: — Ali je bil Gino Tornari aktivni oficir?

Rupnik: — Ne.

Predsednik: — Kaj je bil v civilu?

Rupnik: — Tako je bil vsaj rekel, bil je inšpektor tvornice Franckove kave za vzhodni del Italije.

Predsednik: — Torej nemške tvornice. Kakšno dolžnost je opravljal?

Rupnik: — Obveščevalno, kakor se mi vidi.

Predsednik: — V zapisniku ste rekli, da je vprašal za Avseneka, Sodjo, Križmana in Stareta; je spraševal za te osebe?

Rupnik: — Da; in še za druge.

Predsednik: — Torej potem lahko potrdite, da je Avsenek, Sodja, Križman in Stare, da so bile to osebe, za katere se je Tornari zanimal?

Rupnik: — Da. Še drugi so bili, samo jaz sem pozabil.

Predsednik: — Kdo vam je prinesel načrte utrjene linije proti Italiji?

Rupnik: — Nekega dne je prišel Tornari z nekim generalštabnim polkovnikom II. armade in je v roli, ki so jo potem odprli, na načrtu 1:12500 imel ta načrt in so bila vrtana vsa naša utrjevalna dela tako, da sem bil čisto presenečen, kako je to mogoče.

Predsednik: — Se vam je zdelo čudno, da imajo Italijani tako precizne načrte?

Rupnik: — Da.

Predsednik: — Kakšen položaj ste imeli leta 1937 in 1938?

Rupnik: — 1937. in 1938. leta sem bil komandant šumadijske vojne oblasti v Kragujevcu.

Predsednik: — Takrat ste imeli neko predavanje?

Rupnik: — (Po daljšem obotavljanju) Da.

Predsednik: — O čem ste takrat govorili oficirjem?

Rupnik: — Takrat je bilo odkrito sabotažno delovanje, namreč priprave za sabotažo. Bil je aretiran neki inženir Kristan. In odkrit cel načrt, na katerem so bile zabeležene sabotaže, ki jih je treba izvršiti proti vojaški industriji, ki se je nahajala na teritoriju šumadijske divizijske oblasti kot centralni teritorij.²²⁾

Predsednik: — Ali ste imeli takrat pred oficirji kragujevske garnizije neko predavanje?

Rupnik: — Ko so potekale aretacije in so bile tudi pri tehničnem zavedu, arzenalu, neke vojaške osebe prizadete, da je prišlo do destrukcije tudi v vojski, sem si nabavil literaturo in sem imel predavanje.²³⁾

Predsednik: — Kdo vam je dal literaturo?

Rupnik: — Nemški lektor Koenig.

Predsednik: — V kakšnem duhu je bilo predavanje?

Rupnik: — Mislim, da sem videl v dokaznem materialu, v seznamu.

Predsednik: — Torej nemški lektor vam je dal hitlerjansko literaturo. Vi ste torej v fašističnem duhu predavali.

Rupnik: — Da, — protiboljševiško.²⁴⁾

²²⁾ Sabotažo je pripravljala komunistična partija. Primerjaj: Gen. Leon Rupnik: „Moje zadržanje pred in med drugo svetovno vojno,“ Tabor 1967, št. 3, str. 52-53.

²³⁾ 26. januarja 1938.

²⁴⁾ Izšlo v knjižni izdaji v Ljubljani leta 1944.

Predsednik: — To je bilo predavanje, namenjeno oficirjem, in kakor pravite, da ste se tako začudili, ko je Tornari prinesel tiste načrte, da so bili načrti izdani. Saj ste vi sami v oficirski zbor vnašali fašistične, hitlerjanske ideje.

Dušan Željeznov:

V svoji — doslej neobjavljeni — izjavi pa pravi Rupnik o tem delu obtožnice med drugim:

Rupnikov zapis:

Ne brez namena je italijanska obveščevalna služba še pred mojim prihodom v Ljubljano nastanila v mojem stanovanju ženijskega kapetana, komandirja korpusne reflektorske čete, nameščene na Viču, čeprav bi mu lahko našla mnogo boljših in udobnejših stanovanj. Ni bilo izključno tudi to, da je, ne glede name osebno, bivanje treh aktivnih jugoslovanskih oficirjev v enem stanovanju bilo vzrok za to „nadzorstvo“ (sin in dva zeta).

Omenjeni oficir, imena se trenutno ne morem spomniti, je bil zelo uglašen, eleganten gospod, inženir in doktor tehniških ved, vicepodestá (namestnik župana) Vicenze, zaveden fašist. Takoj je začel govoriti v francoskem jeziku, kar pomeni, da je vedel, da ženske v družini govore ta jezik. Nikakor se ga nismo mogli otresti, čeprav mu je žena ad oculos demonstrirala celotno naše prostorsko pomanjkanje (šest odraslih žensk, dvoje otrok, pet moških, to je trinajst oseb na vsega skupaj pet sob). Bili smo, oziroma bil sem še pred svojim prihodom v Ljubljano pod italijanskim nadzorstvom.

Omenil sem že, da so se pri meni dve noči nepretrgano vrstili obiskovalci in to v glavnem vojaške osebe. Nekega dne, ob koncu maja ali v začetku junija, se je dopoldne prikazal tudi neki italijanski kapetan v uniformi alpinca. Predstavil se je kot kapetan Tornari. Govoril je lepo slovensko in se obnašal tako domače, kot da smo stari prijatelji. Zagotavljal mi je, da se zaveda, kako neprijeten mi mora biti njegov obisk, me prepričal, da je iskren prijatelj Slovencev, da pozna vse naše planine, da je navdušen obiskovalec Julijskih in Karnijskih Alp, da ima precej slovenskih prijateljev in da je še posebej oboževalec in prijatelj verjetno najboljšega planinca in poznavalca naših lepih planinskih predelov dr. Kugyja v Trstu.

Pretežen del najinega razgovora so zavzemale to pot in skoraj v vseh njegovih nadaljnjih obiskih naše planine. O tem je lahko pripovedoval in poslušal z resničnim, očitnim uživanjem, še posebej, če je bil predmet zabave ilustriran s prekrasnimi, velikimi posnetki, ki jih je imel brez števila.

Pred slovesom med prvim obiskom me je kot slučajno vprašal, ali sem bil po letu 1918 v svoji najožji domovini, to je na Primorskem. Na moj začudení ne je dodal, da me „par renomé“ že pozna, da je slišal veliko dobrega in lepega o meni in da mu je žal, ker je moral po naravi svoje službe vohuniti za mojimi fortifikacijskimi zadevami in da sem se verjetno tudi

jaz revanžiral na nasprotni strani, kar pravzaprav nima nikakšnega pomena več, ker sodi v preteklost in zgodovino.

Na moje vprašanje, ali je aktiven oficir, mi je rekel, da je zasebni uradnik, trgovec, to je inšpektor nemške firme Franck za frankovo kavo v vzhodnem delu severne Italije. Vprašal me je še, ali poznam slovenske politike. Zdaj namreč dela pri visokem komisarju, ki mu je veliko do tega, da s Slovenci iskreno sodeluje v obojestransko korist. Odgovoril sem mu takole: če je o meni dobro informiran, je zagotovo slišal tudi za to, da se s politiko ne ukvarjam. Osebnostno pa poznam samo g. bana dr. Natlačena in to samo z reprezentativnih prireditvev, da pa sem prepričan, da bodo tudi drugi gg. politiki radi sodelovali z ekselenco, še posebej pa v vsem, kar je koristno za slovenski narod.

Tornari je po tem obisku še pogosto prihajal in to ob najrazličnejših urah dneva. Najbrž je hotel ugotoviti, kdo vse me obiskuje in s kom imam tesne zveze. Takoj, ko so bile naše podpore urejene in so obiskovalci postajali redkejši, se tudi Tornari ni več prikazal tako pogosto in njegovi obiski so začeli dobivati tako rekoč zaseben značaj...

Moj podnajemnik, inženir-kapetan, mi je nekajkrat pripeljal nekega ženijskega podpolkovnika ali polkovnika, šefa tehniških služb pri XI. korpusu, pa tudi nekega višjega artilerijskega oficirja z nedoločenimi funkcijami. Prvi je bil velik grobijan, neotesan in napadalen. Zahteval je od mene konstrukcijske podatke o sestavi in montaži betonskih zgradb v naših oporiščih (farih), bunkerjih in gnezdih. Stal sem na stališču, da zdaj, ko so utrdbe v rokah Italijanov, da vse, kar vidijo in odkrijejo sami, ni več nobena skrivnost, toda da vse, kar je v samem betonu skrito, ni naprej samo državna skrivnost, temveč tudi skrivnost izumiteljev konstruktorjev PP (inženirja, kapetana Poljanec in Predavec, prvi verjetno v novi jugoslovanski vojski). Če pa Italijani sami odkrijejo, dobro, na delo, in ni jim treba tega olajšati.

Omenjenemu tehniškemu šefu pa je šlo samo za to, da bi si olajšal svoje delo. Italijani so namreč zaradi rušenja utrd in zaradi praktičnih preizkusov delovanja (učinkovitosti) njihove artilerije, metalcev itd. na naše betonirane utrdbe privlekli razne artilerijske naprave. Artilerist, dostopen in prijazen človek, mi je odkrito rekel, da tudi z najboljšimi topovskimi zadetki objektov niso dosegli nikakršnega rušenja in jih zdaj inženirci vrtajo in razstreljujejo z minami. Tu je torej tičal zajec grobega šefa tehniških služb. Jaz sem se samo izgovarjal, da sam nisem tehnik in da mi podrobnosti konstrukcije niso več znane.

Kako in na kakšen način so Italijani naše objekte dalje rušili, mi ni znano. Nemci na gorenjski strani naših objektov menda niso rušili, temveč so jih samo zazidali. ²⁵⁾

²⁵⁾ Tovariš, XXIX št. 38, 24. 9. 1973.

Obtožnica:

V prvih mesecih okupacije, tedaj, ko so se Slovenci skupaj z ostalimi narodi Jugoslavije dvignili v upor zoper okupatorje, je obtoženi Rupnik pričel organizirati bivše jugoslovanske oficirje in podoficirje, vršil med njimi agitacijo, da ostanejo okupatorju lojalni in predvsem, da se ne priključijo oboroženi borbi našega ljudstva. ²⁶⁾

Dušan Željeznov:

Dragocno dopolnilo k tej točki obtožnice je zagotovo tudi pričevanje generala JLA ²⁷⁾ Jaka Avšiča v prispevku z naslovom „Iz spominov na leto 1941“. Izšel je v drugem delu zbornika „Ljubljana v ilegali“ 1961. leta.

Jaka Avšič:

Bivši general Leon Rupnik, vzgojen v avstrijskem internatu, je skušal zaradi svojega visokega čina ohraniti vpliv nad oficirji. Sklical nas je na razgovor v sejno dvorano mestnega magistrata. Svoj govor je zaključil s predlogom, naj bi oficirji podpisali in poslali rimski vladi neko pismo, v katerem bi bila izražena naša lojalnost. Govoril je, da nam Italija želi dobro in da nagrada ne bo izostala, če se bomo dobro obnašali. Govoril je o sproščenosti, avtonomiji in preskrbi prebivalstva. Treba se je držati njega, on da ima potrebne zveze. Do takšnega pisma ni prišlo, ker nas je bilo več, ki tega koraka nismo odobraval. Ta sestanek je bil v juniju. Na njem sem spoznal, kateri oficirji so proti povezovanju z okupatorjem.

Med nekim poznejšim razgovorom s podpolkovnikom Oblakom je Rupnik vneto zagovarjal nemško zmago in trdil, da bo prišla v štirinajstih dneh „Vi ste norec, ko ne vidite, kaj se dogaja.“ Oblak pa mu je odgovoril: „Bomo že videli, kdo bo norec.“ Na tak način so nastajala nesoglasja iz notranjih razpoloženj, političnih usmerjanj in prepričanja ljudi. Oblak je bil nekdanj preporodovec, Rupnik pa iz starejše generacije avstrijske kadetske internatske šole.

Rupnik je bil nekaj časa v Zagrebu in v Celju, zato smo sodili, da je prav v dogovoru z Nemci in Italijani prišel s posebno nalogo v Ljubljano.

Pozneje je sklical Rupnik še en sestanek, na katerem so razpravljali največ o organizaciji samopomoči. Tega sestanka se nisem udeležil, pač pa je bil na sestanku major Stanko Jelačin, ki mi je o vsem poročal. Rupnikova aktivnost je bila usmerjena na ustanovitev neke slovenske kvizlinške vojske. Paralelno s tem naj bi se, naravno, razvijala določena politična akcija. O tem smo razpravljali. Bili smo odločno proti njegovim načrtom. Rupnik je imel s svojim vodstvom v začetku le malo uspeha, vendar se je njegova aktivnost čutila ves čas okupacije in se je pozneje širše razmahnila.

²⁶⁾ Tovariš, XXIX št. 39, 1. 10. 1973.

²⁷⁾ JLA (Jugoslovanska ljudska armada).

Rupnik je v stari Jugoslaviji živel in služil v Ljubljani. Njegova zveza z Natlačenom, bivšim banom, je bila očitna. Jasna nam je bila ta politična linija, ki vodi v Rim in simpatizira z Nemci. Takrat je to pomenilo pomiriti se s stanjem, ki ga je prinesla okupacija. Iz tega je izviralo tudi vse okupatorjevo ravnanje z oficirji.

Z Rupnikom se je bolj ali manj strinjalo nekaj starejših in nekaj mlajših oficirjev, med katerimi sta pridobivala vpliv zlasti njegova sinova: general Rupnik je imel dva sinova oficirja in tudi zeta oficirja. To je bila njegova zveza z mlajšo generacijo oficirjev, ki je delovala propagandno in obveščevalno. Z njimi so se povezali major Milko Vizjak, podpolkovnik Peterlin, podpolkovnik Krener, kapetan Emil Kranjc, major Andre, major Glušič, podporočnik Hlebec, poznejši domobranski poročnik, desna roka gestapovca Simona.

Istočasno je delovala italijanska oficirska pisarna na Erjavčevi cesti, ki je spretno vodila evidenco in postopno podrejanje novi oblasti. Pisarno je vodil italijanski podpolkovnik Brama, ki je poznal slovenske razmere. Za svoje delo je organiziral podobore za preskrbo in zveze. Vključeval je oficirje in podoficirje v delo ter skušal dobiti čim boljše evidenco o njihovem razpoloženju in njihovi eventualni uporabljivosti. Po mednarodnem običaju in konvenciji naj bi imeli oficirje za vojne ujetnike s posebnim statusom. Država jim je dolžna dati činom primerno preskrbo. V prvi svetovni vojni je bilo to načelo spoštovano. Sprva je kazalo, da ga bo upoštevala tudi italijanska vojaška oblast.

Londonska begunska vlada je organizirala svojo propagando in tudi svoje zveze. To je dalo mnogim oficirjem ponovno staro orientacijo jugoslovanskega dinastičnega patriotizma. Nekateri so si zamišljali bodoče sodelovanje v katoliško-beli grupaciji Slovenije in so glavno ost svojega boja usmerili proti komunizmu. Drugi so zopet gledali v jugoslovanskem nacionalizmu najboljše rešitev in zaupali v vzpostavitev stare Jugoslavije s pomočjo Anglije. ²⁸⁾

Dušan Željeznov:

Na javni razpravi je zaslišanje o tej točki obtožnice trajalo razmeroma kratek čas.

Razprava:

Predsednik: — Toda s kom ste imeli stik od vodilnih oseb, potem ko ste prišli v Ljubljano?

Rupnik: — V začetku nič.

Predsednik: — S kom pa potem?

Rupnik: — Ker smo morali hoditi po plače in prositi za podporo, ker nismo imeli od česa živeti, sem šel h generalu Orlandu. Tam sem bil dvakrat, pri visokem komisarju pa sem bil večkrat.

²⁸⁾ Tovariš, XXIX št. 40, 8. 10. 1973.

Predsednik: — Obtoženi ste, da ste v Italiji združevali okrog sebe oficirje, bivše aktivne oficirje in podoficirje in da ste vplivali nanje, naj bodo lojalni do okupatorja.

Rupnik: — Da jim preskrbim kakšno podporo. To se je razvilo v dolgo administrativno postopanje z neštevilnimi seznamami, kategorijami itd. In ko je končno viskoi komisar obljubil podporo, pa zaradi administrativnih preprek vendar ni šlo naprej. ²⁹⁾

Predsednik: — Poglejte, kot bivši general Jugoslavije ste zbirali okrog sebe jugoslovanske aktivne oficirje zaradi njihovih osebnih plač in tako dalje. Ali pa niste nikoli pomislili, da je vse jugoslovansko ljudstvo pod okupacijo in da so jugoslovanski oficirji potrebni jugoslovanskemu ljudstvu za njegov obstoj?

Rupnik: — Gospod predsednik, takrat smo bili anektirani od Italije in ko se je to delalo, to je junija, julija, o kaki osvobodilni borbi še nisem nič vedel. ³⁰⁾

Dušan Željeznov:

O tej svoji dejavnosti piše Rupnik v svoji, doslej neobjavljeni, izjavi:

Rupnikov zapis:

Veselje v družini je bilo do neke meje skaljeno zaradi zeta, kapetana Suvajdžića, ki so ga dan prej odpeljali v vojno ujetništvo. Toda pripovedovanju vseh vojnih in drugih doživljajev ni bilo dva dni konca. Napetost mojih živcev je v krogu svojcev naglo popustila.

Že 12. maja dopoldne so pričeli na Vič prihajati obiskovalci in to v tolikšnem številu in nepretrgani vrsti, da sem se pošteno utrudil. Biti nekeje najstarejši in najvišji (po činu) pogosto postane težka dolžnost. Tako je bilo tudi tukaj. Bil sem najstarejši aktivni slovenski vojak exjugoslovanske vojske v anektirani, zdaj italijanski Ljubljanski pokrajini in vrhu tega še poglavar številne družine.

Po prehitrem razpadu jugoslovanske vojske je nastopil še posebej za njene aktivne oficirje in podoficirje zelo težaven čas. Rezervni oficirji in vojaki so se vrnili domov, vsak k svojemu delu. Aktivni starešine, izmed katerih je bilo precejšnje število brez kakršnihkoli sredstev, ker v gneči takojmenovane tajne mobilizacije in nenadnega začetka sovražnosti niso bili na vojaških blagajnah prejeli niti svoje plače niti dodatkov. Potrebna je bila nujna in brezpogojna pomoč.

Pri teh tovariših sta bila nepotrpežljivost pa tudi nezadovoljstvo veliko. Ban dravske banovine je bil dodelil že 10. ali 11. aprila neko vsoto denarja za pomoč aktivnim starešinam, ki so bili brez sredstev. Menda pa so razdelitev izvršili nepravilno in v korist tistih, ki so prišli prvi, in je bilo zadovolje tega nezadovoljstvo še večje. Toda ne glede na pomanjkanje de-

²⁹⁾ Tovariš, XXIX št. 39, 1. 10. 1973.

³⁰⁾ Tovariš, XXIX št. 40, 8. 10. 1973.

narnih sredstev je imel sleherni vojak, aktivni in rezervni, kako vprašanje, prošnjo, pritožbo itd. in se je zato zaupal po možnosti takoj najstarejšemu in terjal od njega nasvet, pomoč, priporočilo itd. Na ta način so se pojavljali pri meni obiskovalci za obiskovalcem z večjimi ali manjšimi željami. Stevilni so potrebovali pomoč takoj, še posebej v obleki, perilu ali čevljih. V tednu dni je bilo v hiši vse, kar ni bilo nujno potrebno nam samim, porazdeljeno tem siromakom; pogosto pa si je bilo tudi potrebno odtrgati od ust, da bi ljudem pomagali na pot in pokazali dobro voljo.

Kot logična posledica informacij in vtisov, ki sem jih dobil od svojih obiskovalcev — tovarišev, se mi je zastavila po tovariški dolžnosti sama od sebe prva konkretna naloga, to je sodelovanje oziroma vodenje akcije za redno prejemanje podpore za življenje mojih aktivnih tovarišev in tudi zame. Na občinskem vojaškem uradu, kjer nam je magistrat dal na razpolago sobo, je bilo veliko odborniških in splošnih sestankov, veliko evidence in statistike, veliko seznamov, prošenj, pritožb, nepotrebnih konferenc, splošni birokratizma, tega še več kot odsev italijanskega vojaškega birokratizma, ki je veliko zahteval, a malo dajal.

Vse to je bilo v začetku politično popolnoma brezbarvno ter je nosilo izrazit pečat skrbi za življenje in osebni obstoj. Toda zlagoma so se pojavili tudi politični vplivi.

Jasno je, da se v takšnem položaju tem vplivom ne moreš izogniti, toda v konkretnem primeru in ker smo na neko zadostno pomoč upali lahko samo pri italijanskih oblasteh, se je tako ali drugače moralo delati na ohranitvi vsaj navidezne lojalnosti in legalnosti.

Še v Celju je prišel 7. ali 8. maja k meni neki aktivni konjeniški poročnik iz okolice Celja. Po formalni kapitulaciji jugoslovanske vojske se je bil iz doline Zahodne Morave preko Bosne prebil domov na Štajersko. Strogo zaupno in skrajno previdno mi je dejal, da se deli vojske in četniki zbirajo vzhodno in jugovzhodno od Sarajeva za četniško bojevanje.

Jaz sem bil načelnik štaba moravske divizije in za svojega komandanta, ki je bil to nalogo prejel, sem napisal neko študijo o četniškem bojevanju, oziroma ljudskih vstajah. To študijo je bral leta 1939 Draža Mihailović, ko je postal moj načelnik štaba pri Komandi utrjevanja. Dejal mi je, da je omenjeno študijo bral, da mu je zelo všeč in da se popolnoma strinja s tam povedanimi načeli.

V študiji, pisani 1926. ali 1927. leta, sem podčrtal posebej možnost, da nekega dne v vsej Jugoslaviji vzplamti vstaja in četniška vojna proti morebitnim zatiralcem. ³¹⁾

Tudi v Sloveniji se je, verjetno pripravljeno že v mirnem času, začelo čutiti četniško gibanje. Jaz absolutno nisem bil niti službeno niti zaupno,

³¹⁾ Primerjaj: Gen. Leon Rupnik: „Nacionalni redut Jugoslavije“, Tabor 1967, št. 8.

po tovariški dolžnosti, obveščen o tem; toda zanesljivo sem pričakoval, da bo prišlo do tega in da bo pravilno in pametno izvedeno, zlasti še, ker sem zvedel, da je Mihajlovič menda vodja celotne akcije.

V dolžnost ohranitve v tajnosti tako usodnega ljudskega podviga sodi tudi navidezno čvrsta lojalnost do okupatorja. Zaradi tega sem si prizadeval da sem svoje mlade tovariše na posrečen način pripravljaj na lojalno zadržanje, ne da bi jim razkril razloge za to.

Ob neki glasni razpravi med odborom in nekim mladim oficirjem zaradi neke podpore, ki je ta oficir ni sprejel, sem ga hotel pomiriti. Nato mi je pred celim odborom in številnimi drugimi pristojnimi oficirji teatersko zagrozil: „Gospod general, še obstaja kraljevska jugoslovanska vojska, pa čeprav nevidna!“

Zavedajoč se, da so med prisotnimi, če že ne zaupniki Italijanov in drugih političnih interesantov, pa vsaj klepetavi ljudje, ki radi zabavajo svoje sosesčane, sem mu energično in s poudarkom odgovoril, da je to privid in da je vojska v vsakem pogledu kapitulirala. S tem sem hotel, da neko takorekoč javno izgovorjeno skrivnost popolnoma zbrisem, in da okrepim prepričanje o potrebi lojalnega, pa čeprav samo navideznega in začasnega obnašanja.

Kot se vidi, delo okrog preskrbe mojih aktivnih tovarišev ni bilo lahko in je terjalo veliko spretnosti tako pri samih tovariših kot pri Italijanih. Nepremišljenost mladih ljudi, še posebej, ko gre za sredstva za njihov obstoj, je pogosto zelo škodljiva. Tako je bil tudi, na primer, poročnik Ljubo Šercer kot aktivist OF prezgodaj odkrit, verjetno zato, ker se je njegov brat pri prejemanju pomoči visokega komisariata izdajal za Ljuba in so ga Ljubovi tovariši zatožili.

Pri Italijanih smo morali zaradi stiske z življenjskimi sredstvi mnogo komplimentirati in deklamirati. General Robotti, komandant XI. korpusa, in general Orlando, komandant sardinske grenadirske divizije iz Rima, sta nam vračala peticije prav tako z deklamacijami in s komplimenti prepričevanja njunega najiskrenejšega tovarštva.

Meni osebno je na primer general Robotti ob neki izročitvi peticije vprašal, ali sem jaz tisti, ki je utrjeval fronto proti Italiji. Na moj pritrdilen odgovor mi je, in tu bi lahko uporabil zlohotno ironijo, navrgel: „Dobro ste jo utrdili; če bi jo pa še branili, je mi ne bi prebili.“³²⁾

Organi omenjenih generalov so bili prav tako sicer ljubeznivi, toda strašni birokrati, ter so zahtevali neštevilne sezname, izjave, dokumente in podobno, toda od oblasti ni bilo rezultata.

Na veliko več razumevanja smo naleteli pri visokem komisarju Gra-

³²⁾ Primerjaj: Gen. Leon Rupnik: „Moje zadržanje pred in med drugo svetovno vojno“, Tabor št. 3 do št. 7.

zioliju. Že po drugem ali tretjem sprejemu je odredil, da nam lahko izplačujejo podpore v približni višini naših mirnodobskih plač.

Služba za oskrbo mojih jugoslovanskih aktivnih tovarišev je bila z odobreno vsoto zaupana italijanskemu rezervnemu majorju Brami, ki naj bi pomagal tudi pri poslih in delu našega dosedanjega odbora. Brama je bil po svojem civilnem poklicu lesni trgovec in je bilo zavoljo tega precej neprijetnih pripomb na njegov račun in sami Italijani so mu rekali „baron desk“. V pokrajini in sami Ljubljani je imel, vsaj zdelo se je, precej znanstev že od prej. Njegovo delo in naklonjenost do nas sta bila odvisna od njegovega osebnega razpoloženja, ki je bilo precej sprejemljivo. Njegov naslednik, neki starejši alpinski podpolkovnik (imena se več ne spominjam), je bil v primeri z Bramo kot oče in brat do vseh mojih tovarišev enako.

Grazioli je naredil name postopoma čedalje boljše vtis in osebno sem verjel, da je Slovincem iskreno naklonjen. Hvalil je bistrost, delavnost, čistost in snago naših ljudi. Pokrajina mu je bila zelo všeč; nad mestom Ljubljano pa je bil naravnost navdušen. Dejal je, da zaradi vojne ni treba v ničemer popustiti, temveč narediti vse v redu, in lepo stanje v pokrajini še naprej dopolnjevati in izpolniti.

Jaz sem Grazioliju zaupal, ker objektivno nisem našel razlogov, zavoljo katerih bi prefekt neke pravkar anektirane province hotel z njo parirati pred svojimi vedno slave željnimi sorojaki. Na vsak način je bilo potrebno to naklonjenost predstavnika takratnega fašističnega režima pametno in brez bistvene škode za naš narod izkoristiti v čim večji meri, kar sem od za to poklicanih naših politikov in strokovnjakov kot zanesljivo tudi pričakoval.

Znano je tudi to, da je Grazioli prepovedal na visokem komisariatu uporabo nemškega jezika za medsebojno sporazumevanje, menda zato, da ne bi žalil Slovencev, ki so bili v tistem času zelo revoltirani zaradi dogodkov na Gorenjskem.

Ob tej priložnosti bom kot zanimivo dejstvo navedel tudi ta dokaz, da je bil Grazioli pri Mussoliniju „persona grata“ in da je bila že v tistem času napetost med vojsko in režimom zelo velika.

Grazioli je ob prvem, to je vojaškem prihodu divizije „Isonzo“ v Ljubljano poslal svoje agente med prebivalstvo, da bi prisluškovali in opazovali vtise, ki jih bo italijanska vojska naredila na Ljubljancane. Dobra so samo negativna, to je neprijetna poročila. Ljubljancani so se namreč posmehovali tej vojski in delali krepke šale na način in na ne preveč strumno med ljudstvom korakajočih vojakov.

Grazioli je obvestil Robottija. Le-ta je potem ukazal „svečan“ vstop divizije „Isonzo“ v obliki parade in storil vse potrebno, da bi bilo prisotnih čim več Ljubljancanov. Rezultat: še slabši vtisi, še ostrejše šale. Grazioliju je bilo vse to neprijetno. Prosil je Duceja za telefonski razgovor in mu

predlagal, naj pošlje neki polk grenadirjev iz Rima v Ljubljano. Duce, ki ni bil menda preveč naklonjen tej privilegirani paradni diviziji, je Grazioliju odgovoril: „Poslal ti bom celo divizijo; saj je v Rimu tako ne potrebujem.“ Na ta način je prišlo brez predhodne vednosti in sporazumov poveljstvo „Granatieri di Sardegna“ v Ljubljano; nesoglasje med visokim komisarjem in komandantom korpusa, izmed katerih je hotel biti vsak „aut Caesar aut nihil“, pa se je povečalo do te mere, da se je vojaška oblast morala umakniti upravnim oblastem ter se je Robotti s svojim štabom preselil v Windischgraetzov grad Hassberg v Planino.

Nesoglasja med italijansko vojsko in fašističnim režimom so bila torej že 1941. leta tako velika, da so jih Slovenci zlahka opazili.

Kot sem bil že omenil, ima lahko dejstvo, da sem bil slučajno najstarejši in najvišji v neki skupini, kot je bilo to leta 1941 z menoj v Ljubljani, pogosto zelo neprijetne, pa tudi usodne posledice. To vpliva na človeka tako kot nevidne in neznane čeri na plavalca v divji reki ter ga sili, da zapusti svoje smeri in cilje ter plane v neznano, če noče utoniti.³³⁾

(Sledil)

³³⁾ Tovariš XXIX št. 39, 1. 10. 1973.

Misli ob letu 1975

Trideset let poteka odkar so trume naše mladine zapustile domovino. V zaupanju do Zapada so na Koroškem brez vsakega vprašanja položili svoje orožje pred angleškimi vojaki. Komaj mesec nato so bili prevarani, izdani, vrnjeni in nasilno pomorjeni. Vetrinjsko polje je tedaj bilo prepojeno s solzami slovenskih mater in deklet, ki so objokovale svoje drage. V romarski cerkvi v Vetrinju se je nenehno dvigala mogočna molitev k Bogu zanje, ki so bili žrtvovani. Tedaj smo tudi vsi obljubljali, da naših žrtvovanih bratov ne bomo nikdar pozabili in da se bomo proti komunizmu borili, dokler domovina ne bo zopet svobodna.

Prijatelj, kjerkoli si in karkoli počneš, ustavi v tem jubilejnem letu svoje misli, pozabi na svoje osebne probleme in posveti vsaj nekaj trenutkov dogodkom, ki si jim bil priča pred 30. leti. V teh mislih in preišljevanjih boš zopet dojel vso globino slovenske narodne nesreče in dojel boš tisto duhovno moč, ki je nekoč bila naša gonilna sila. Tedaj, ko je bilo najhuje, smo bili duhovno močni in zato smo obstali. Tudi danes bomo, ako bomo znali zajeti vsaj košček tiste duhovne globine, ki je bila nekoč naše žarišče. Ta prepoved med nami je nujnost, kajti nad nas prihajajo časi. Obračajmo se posebno v tem letu k našim mučencem, prosimo jih pomoči, da bi mi v svobodi mogli živeti in delati za tisto, za kar so oni umrli.

Bratje, ne bodimo slabiči pač pa možje, ki se zavedajo, da naš boj ni

končan. Trdno se oklenimo drug drugega in delujmo v naši organizaciji, ki ima svoje temelje na idejah padlih. Naši padli so največja narodova svetinja, na katero smo lahko ponosni; oni so tudi naše upanje za bodoče dni.

Mednarodna komunistična zarota je nenehno na delu in tudi doma se komunisti niso za las spremenili; to vemo in imamo obilo dokazov zato. Prav zato je tudi naša dolžnost, da z istim elanom kot nekoč in s sodobnimi metodami stopamo v boj proti komunizmu. Naša dolžnost in naloga je, da pametno upravljamo zapuščino naših padlih in da se z dejanji, ne le z besedami, borimo sočobno za resnično svobodo slovenskega naroda. Združeni v Taboru in pripravljeni za delo bomo lahko marsikaj storili. Naj bo to leto, trideseto po pokolu, res naše jubilejno leto, prežeto z našo trdno voljo poglobiti se duhovno in staviti svojo silo v delo za narodovo korist.

BOG NAROD DOMOVINA

za gl. odbor
France Grum

NAŠI MOŽJE

Dvojčka Martin in Jože Zakrajšek – 50-letnika

Naša slavljenca, dvojčka, sta se rodila 1. marca 1925 v Malem Lipovcu, fara Ajdovec pri Žužemberku na Dolenjskem.

Svojo mladost sta preživljala v domači vasi, kjer sta pomagala pri poljskem delu svojih staršev.

Ko so se med vojno začeli pojavljati partizani, sta se skrivala pred njimi. Januarja 1944 sta pa tudi onadva odšla s svojimi tremi starejšimi brati v Novo mesto. Nekaj tednov sta bila v Sokolskem domu, od tam pa sta v začetku februarja odšla na letališče pri Ljubljani na vežbanje. Marca sta bila dodeljena v 29. četo, s katero sta odšla v Velike Lašče. Tukaj sta bila do konca vojne. Oba sta bila dobra in hrabra vojaka ter se vedno udeleževala velikih vojaških pohodov po Dolenjski in Notranjski.

Naj bi se ob tej priložnosti napisalo, da so bili poleg teh dveh še 4 starejši bratje pri domobrancih, dva sta padla med vojno. Janko živi z družino v Argentini, Viktor, kateri je lani slavil 60-letnico, je pa v Toronto. Vrnitve iz Vetrinja sta se rešila na prigovarjanje starejših bratov. Tako sta z drugimi begunci vred odšla najprej v Lienz, zaposlila sta se pri kmetih v bližnji vasi. Pozneje sta prišla v bližino Spittala, v Kolnitz,

kjer je bil brat Janko za organista. Martin je dobil delo na žagi, Jože pa v bližnji vasi pri kmetu.

V Kanado sta prišla 30. aprila 1948 v mesto Smitfals, kjer so morali odslužiti kontrakt na železnici. Po kontraktu sta odšla v Montreal. Tam se je Jože poročil 30. aprila 1949 z gđ. Ivanko Mrhar. Kmalu je odšel v Cobourg, kjer je dobil delo pri gradnji. Tukaj si je napravil tudi dom in ima tri odrasle sinove.

Martin je odšel v Toronto 1950, kjer se je zaposlil kot vodni inštalator. Poročil se je zgdč. Julko Arhar 19. aprila 1952.

Svoj dom si je napravil v predmestju Toronta-Downsview, kjer živi z ženo in dvema hčerkama ter sinom.

K Vajini 50-letnici, Vama vsi soborci in prijatelji kličemo: še na mnoga leta in Bog Vaju živi!

J. Cerar

„Vi ste se za vero borili. . .“

(Nadaljevanje)

Po cesti sem prišel v neko večjo vas, kjer pa nisem hotel ostati, ker je bil tam velik promet in mnogo Angležev. Šel sem še malo naprej in se ustavil v vasi, ki je bila nekoliko nad glavno cesto. Pri nekem kmetu sem takoj dobil delo. Pomagal sem na polju in pri drugih delih. Za plačo sploh vprašal nisem, le da sem dobil hrano. To je bilo takrat za mene najvažnejše. Pri delu sem pazil, da si nisem zavihal rokavov pri srajci, kajti roka je bila vsa rumena od podplutb, tudi zatekla mi je včasih. Nekoč me je gospodinja celo vprašala, zakaj imam tako zateklo roko. Pa sem ji razložil, da od revmatizma. Biti sem moral pri svojih izjavah zelo previden, ker je bil v sosednji vasi nek komunist v Jugoslaviji pri partizanih in bi mu lahko kaj prišlo do ušes. To bi pa bilo za mene nevarno.

Družina, pri kateri sem bil, je bila sprta s sosedom. Razloga ne vem, toda med seboj niso niti govorili. Gospodar moj je bil Jakob Milovnik, po sreču ni bil dober, tudi žena in hčerka ne. Večkrat so se med seboj prepirali, kar mi ni bilo všeč. Ker sem dobro delal, so me še kar radi imeli.

Nič nisem vedel, koliko domobrancev so Angleži vrnili. Šele čez čas sem zvedel, da se jih je le nekaj rešilo ter da so naseljeni po raznih taboriščih v Avstriji.

Bilo je že oktobra meseca in bližala se je zima, obleke za zimo pa nisem imel. Ta kmet mi pa tudi ni nič dal. Odločil sem se, da ga zapustim. Na njihove prošnje sem ostal še toliko, da sva z gospodarjem pripravila drva za zimo.

25. oktobra sem se poslovil, gospodinja je jokala, gospodar je pa že nekaj dni bil kar potrt in mnogo kadil, česar poprej ni delal. Odšel sem. Mimogredoč sem se oglasil pri sosedu, s katerim so bili skregani. Povedal sem mu, da sem šel stran in da grem naprej. Prosil me je, naj ostanem pri njemu. Da mi bo pri njemu boljše, kot pri Milovniku. Pokazal mi je lepo soho, v kateri bi naj jaz stanoval. Pomagal bi naj jim pridno pri delu, obenem pa učil hčerko, ki je učiteljica, slovenščine, katere bi se ona rada naučila. Tja bi naj prišel čez kakih štirinajst dni, sicer bi se sosed preveč jezil. Rekel sem, da se morda vrnem, vendar obljubil nisem nič.

Ker je bila na cesti straža, sem žel preko hriba in šele nato po cesti ir sem proti večeru prišel v taborišče Kellerberg. Tu sem našel znanega domobranca, ki je že v Velenju pobegnil iz transporta. Bil je zelo prese-nečen, ko me je videl, saj je mislil, da so me že ubili, ko so me v Slovenj Gradcu ločili od ostalih.

Pri njemu sem prenočil in šel drugi dan v špital. Tudi tu sem našel nekaj poznanih, ki so hoteli, da kar tam ostanem. Toda že v domovini sem se namenil, da bom šel v Lienz, ker sem poznal ljudi, da so tam v sploš-nem dobri.

V Lienzu sem dobil več poznanih, ki so hoteli vedeti, kaj se je zgo-dilo z njihovimi svojci. Vsakemu seveda nisem mogel povedati usode, ker nisem vedel, kaj se je po mojem begu dogajalo.

Ostal sem v taborišču, pozdravil srbečico in tudi komunisti so kmalu izvohunili, kje se nahajam. Takoj sem bil pri Angležih na listi. Kadarkoli je bila preiskava v taborišču sem od tam zbežal. Nato se mi je začelo gnojiti v ušesu, iz katerega mi je zrak še vedno uhajal, zelo me je bolelo in nisem mogel spati. Prehodil sem cele noči. Hodil sem sicer k zdravniku ter se mi je uho počasi pozdravilo, prišla se me je pa zlatenica in sem bil v bolnici v Lienzu.

1947. leta se mi je ponovno začelo gnojiti uho. Zmenjal sem zdrav-nika in hodil vsak teden v špital v taborišče, kjer me je zdravil nek Rus, špecialist za ušesne bolezni. Povedal mi je, da me bo pozdravil in da se mi potem ne bo gnojenje več ponovilo. Res je bilo tako toda na to uho ne slišim dobro.

Lienško taborišče je bilo pozneje premeščeno v Špittal in so seveda tudi mene tja poslali. Pozneje sem se vrnil v Lienz, kjer smo stanovali v barakah, delali pa pri privatnikih.

Nekega dne je prišel g. Štefan Kraljič in mi povedal, da se moram paziti, prav tako kakor on, ker sva oba na listi. Gospoda Kraljiča so prišli iskat zjutraj pri maši pa je srečno ušel skozi zadnja vrata. Po njega so prišli avstrijski orožniki, njihov vodja se je pa ljudem tako zameril in je bil pozneje premeščen.

Tudi mene so prišli iskat orožniki iz Lienza. Sredi noči — mislili so da me bodo ob tem času gotovo dobili doma in da jim ne bi mogel pobegniti,

so hitro skočili v sobo — a presenečeni so dobili samo prazno sobo. Že dan popreje sem sobo zapustil in šel v Špital.

V emigracijo mi je uspelo priti šele leta 1952. Stroške sem moral plačati sam. Angleži so me vedno zavrnil. Moj odhod je bil zelo tajen. Samo dve osebi sta vedeli, da grem iz Evrope. Nekaterih sem se celo bal. Prepričam sem bil, da dr. Vračko sploh ne sme tega vedeti. Imel je dobre odnose s komunisti, a v taborišču je imel velik ugled. Skoro vsi so ga osebno poznali, toda o njegovi poštenosti in značaju pa niso mnogo vedeli.

Spominjam se, kako je bilo leta 1951, ko je šlo za neko mojo zapuščino, v Jugoslaviji, in je država hotela moj delež zapleniti. Šel sem k dr. Vračku, da bi mi — kot jurist — natipkal izjavo, da sem ta delež dobil izplačan pred mojim odhodom iz Jugoslavije. Ko sem mu to mojo željo obrazložil in ga prosil, naj to zato tako napiše, ker jaz pri tej dediščini nimam več kaj dobiti, pač pa moji bratje, mi je dr. Vračko rekel, da nima smisla, da se za to dediščino ženem, kajti če je ne bom imel jaz ali moji doma, jo bo imela država in zato ne bo nič izgubljeno. Zelo začuden sem ga pogledal. Nisem ga mogel razumeti. Vkljub temu je na mojo željo pristal in mojo izjavo natipkal. Nesel sem jo na jugoslovanski konzulat, jo tam podpisal in hitro odšel. Dediščino so vso dobili moji bratje, zaplenili niso ničesar.

Pozneje sem zvedel, da hodi dr. Vračko večkrat na Ljubelj in da se tam sestaja s svojo ženo in sinom, kateri je delaven komunist. Spremljal jih je vedno daleč čez mejo in se potem nemoteno vračal.

Nekega dne se mi je potožil taboriščni šofer Matevž Remc: „Veš, kje sem danes bil. Na Ljubelju! Na meji! Za dr. Vračka sem peljal več zabojev bonbonov, čokolade in drugih stvari. Mislim, da je bila obleka. Na meji so jo preložili na drugi tovarnjak! — Vidiš, kako dela! Mesto da bi to dobili naši revni taboriščniki, pa k... krade in komunistom pošilja!“

Matevža sem dobro poznal in sem vedel da se ne laže. Tako sem tudi razumel zakaj se je tako izrazil glede one dediščine.

Prepričan sem bil, da se bo dr. Vračko preje ali pozneje vrnil za stalno v domovino. Toda dokler bo prihajala pomoč beguncem bodisi v blagu, bodisi v denarju, tega še ne bo storil. Ne vem, da bi kdo dobil podporo v denarju čeprav so bili nekateri veliki reveži in še za znamke niso imeli.

Razpustili so špitalsko taborišče in pomoči beguncem ni bilo več in pooblaščenec za razdeljevanje te pomoči tudi ni bil več potreben. To funkcijo je imel dr. Vračko. Pospravil je svoje stvari in odšel v Ljubljano k svoji komunistični družini.

Le nerad sem to napisal. Ali moram ko so pa ljudje vendar v pomanjkanju živeli in ni bilo pošteno, da se podpore, ki so prihajale v taborišče, niso pravično razdeljevale.

Prepričan sem bil, da bodo mnogo domobrancev, četnikov in civilistov kateri so bili vrnjeni v Jugoslavijo, komunisti pobili, vsaj vse voditelje. Nisem si pa mislil, da bodo tako zverinsko pobili ne samo vrnjencev, ampak tudi mnogo onih, ki so ostali doma, pa otroke in dojenčke, katerim tudi niso prizanesli. Takih zločinov so zmožni samo oni, ki so brez srčne kulture! Pri vseh teh umorih so se pa še veselili! Težko, skoro nemogoče je to razumeti in verjeti onim, kateri niso tega doživeli in sami videli, kaj so bili zmožni delati podivjani komunisti.

Domobranci in četniki so že med vojno in revolucijo to razumeli in spoznali, da so komunisti samo pokvarjena banda po hostah. Mnogim je bilo potem, ko so videli, kaj se je po vojni zgodilo, žal, da niso bili manj usmiljeni z ujetniki med vojno.

Slovenski narod je danes lahko ponosen na one protikomunistične borce, ki so ob pravem času spoznali komunistično dejavnost. Hvaležen pa je tudi onim, kateri so kakorkoli pri tej borbi pomagali. Ali bi ne bila sramota za naš narod, če bi se vsi pridružili komunistom in z njimi sodelovali pri njihovih zločinih. Tako bi ves slovenski narod prišel na slab glas! To tudi ne bi bilo častno za našo katoliško duhovščino, ki je dobro vedela, da je komunizem proti veri. Saj so komunisti to s svojimi pomori duhovnikov med vojno dovolj potrdili. Tudi duhovščina je lahko ponosna na naše padle borce, ker so se v glavnem borili za vero, kakor je to komunistični poveljnik v Teharjih javno ugotovil!

Res je, da je nekaj duhovnikov sodelovalo s komunisti. To ni bilo v čast njihovemu poklicu a bili so pod vplivom satana! Danes, po tolikih letih po vojni je satan še bolj napredoval ravno v vodstvu katoliške cerkve, da jih je toliko, ki niso trdni v svojem značaju in niso dovolj zvesti svojemu poklicu in Bogu!

Priliko imam opazovati v cerkvah in poslušati slovenske pridige tu v tujini. Niti eden slovenskih domačih duhovnikov noče ničesar omeniti in poučevati nevedne katoličane, kaj je komunizem. Zelo skrbno se tega izogibajo. S tem molčanjem pa seveda koristijo komunizmu!

Pravijo, kar je bilo, naj bo pozabljeno. O opisanih masovnih zločinih nočejo nič slišati, kaj šele, da bi pri pridigah one katoličane, ki ne poznajo dovolj komunizma, pravilno poučevali, pa je celo dolžnost duhovnikov poučevati svoje vernike.

Toda tega nočejo in samo zato, da lahko hodijo v domovino. Jugoslovanska meja jim je zato vedno odprta. Seveda so te vrste naših slovenskih duhovnikov pod satanskim vplivom. Ravno take potrebuje satan za razbijanje Sv. Cerkve!

Vsak duhovnik je dolžan poučevati vero v Boga! Prav tako je dolžan poučevati o sovražnikih sv. vere, da bi tako bili katoličani poučeni o

nevarnostih, ki jim pretijo in se potem pravilno obnašajo v življenju, da jih satan ne bo prevaral. Nihče ne more istočasno služiti dvema gospodarjema Bogu in satanu. Odločiti se mora samo za enega.

XXIII

Po vojni so v Jugoslaviji mnogo pisali in govorili o nazadnjaštvu v prvi Jugoslaviji pred vojno. Vsi vemo, da so bili časi od 1932 do 1935 težki. Toda kriza je bila po vsem svetu. Tu v Ameriki n.pr. je narod to še veliko bolj občutil.

Kaj je danes v Jugoslaviji? Veliko pišejo o naprednosti itd. Toda kaj kažejo zadnji rezultati v „napredni“ Jugoslaviji?

Takoj po vojni je Tito prejel ogromne količine obleke, živil, raznega materiala in tudi gotovine. Vse to podarjeno. Dolarjev pa je bilo tri tisoč milijonov. In komunisti so si s tem ustvarili svoj napredek in se ponašali s podarjenimi stvarmi. Toda daril je bilo enkrat konec, podpor ni bilo več in država je začela iskati zunanja posojila za kritje domačih potreb. Deviz je še vkljub temu primanjkovalo. Ubogi delavci so zopet začeli hoditi s trebuhom za kruhom in iskati delo v tujini. Ti delavci danes s svojimi devizami rešujejo Tita, ki je vkljub temu napravil toliko dolga, da bodo otroci, ki še niso rojeni, te dolgove odplačevali. Taka je komunistična naprednost!

Posojil jugoslovanska vlada ne more več dobiti, pa je enostavno naložila delavcem na rame 10% odtegljaj pri plačah. Ves čas so po vojni zatirali kmete z ogromnimi davki in so hoteli tako počasi vse kmetije podržaviti. Danes se to maščuje. Državna posestva in zadruge prinašajo državi samo izgubo. Kmetje so zaradi davkov zelo opešali, mladina pa noče več ostati na kmetijah in zemlja ne daje živeža, katerega mora zato Jugoslavija kupovati po drugih državah. In to za težke milijone.

Komunistično veselje ob koncu vojne je bilo veliko. Partizani in njihovi pomagači so kar noreli. Vkljub temu pa mnogi niso dolgo uživali svobode. Za več hudih morilcev vem, da so naredili samomore. Temu pa ni bila vzrok gospodarska stiska, saj so imeli visoke pokojnine in povsod privilegije. Toda vest jim je očitala njihova medvojna zločinska dela in jih končno privedla do samomora. Nekaj se jih je smrtno ponesrečilo, zlasti mnogo pa jih je pobrala bolezen „rak“. Kar pa je še preživelih partizanov si pa po gostilnah v alkoholu gasijo svoje pekoče vesti. Sicer je pa ostalo le malo onih idealistov, ki so bili ves čas po hostah. Preživeli so v glavnem skrivači in pa oni ki so imeli hitre noge za beg.

Ves čas po vojni v Jugoslaviji mnogo pišejo, kako hrabro so se partizani borili. Mnogo je laži, mnogo pa sploh izmišljenega v teh zgodbah. Meni in onim, ki te borbe poznamo, je to kar smešno.

Ko bodo zgodovinarji v Jugoslaviji hoteli napisati objektivno potek

revolucije, katero so, začeli komunisti, bo veliko vprašanje, če bodo sploh imeli možnost to pravilno opisati. Danes je to nemogoče. Komunisti ne bodo dovolili, da bi jih kdo osmešil in jih osramotil. Upam pa, da bodo zgodovinarji enkrat le nepristranski in ne bodo upoštevali teh, po vojni napisanih partizanskih zgodbic. To delo je danes že težko, ker je preteklo že precej časa, pozneje bo pa še težje.

Ko so se v Zagrebu sestali zgodovinarji in prišli do vprašanja, kje je razlog, da je nastal tako velik odpor proti Osvobodilni Fronti, so se v svojih raziskovanjih zatakneli in spoznali, da ne morejo naprej, ker bi jim komunisti preprečili njihovo delo. Dokler so še živi partizani, resnica ne sme na dan.

XXIV.

Spominjam se našega prevzvišenega škofa, dr. Gregorija Rožmana. Bil je velik in je modro vodil Ljubljansko škofijo. To se vidi tudi iz tega, ker so komunisti širili proti njemu tako veliko sovražno propagando in gonjo.

Naš škof je dobro razumel, kaj je O. F.! Vedel je tudi, kaj je namen teh partizanskih tolpa in da je komunizem sovražnik vere. Kot škof se je zato zavedal svoje dolžnosti in je opozarjal in poučeval in opominjal ljudi o sovražniku Cerkve. Govoril je resnico, in vsakdo ki se ima za katoličana, mu mora to priznati!

Komunisti vedno govorijo, da Cerkve in duhovniki ne smejo posegati v politično življenje. Cerkve mora biti pri tem popolnoma nevtralna. Toda zakaj se pa potem komunizem vtika v življenje Cerkve? Zakaj so zaplenili toliko cerkvenega premoženja in več samih cerkva? Škofje in duhovniki pa nimajo pravice braniti svobode vere. Zakaj komunisti zatirajo versko življenje? Zakaj so prepovedali praznovanje vseh cerkvenih praznikov. Ali je to svoboda za vernike?

Vse to je pokojni škof dr. Rožman vedel in se zavedal, kaj bo komunizem prinesel slovenskemu narodu. Ob koncu vojne je tudi moral zapustiti Ljubljano, sicer bi ga gotovo mučili in ubili. Narod niti ne bi vedel, kje je njegov grob! Prav tako, kot za mnoge pobite duhovnike ne vemo, kje trohne njihove kosti!

General Rupnik je bil mučen in ubit, ker je ljubil naš slovenski narod in ga je hotel rešiti pred komunističnim gorjem. Ustanovil je Slovensko domobranstvo, ki je hrabro nasprotovalo in odbijalo komunističen naval na našo domovino. Toda to nikdar premagano vojsko so po vojni hinavsko vrnili in je bila skoro vsa pobita, ko je svet že živel v miru! Komunisti pa so pobijali tudi še civiliste, moške, žene, dekleta, otroke in celo dojenčke! Kaj so jim ti hudega storili?

Vsi katoličani so dolžni spominjati se vseh naših pomorjenih! Bili so

cvet slovenskega naroda, veliko so žrtvovali in so hoteli le dobro svojemu narodu!

Prepričan sem, da bo prišel čas, ko se bo naš slovenski narod lahko svobodno in brez nevarnosti lahko spominjal teh žrtev in jih dostojno slavil. Takrat pa bo tudi javno obsodil nasilje komunizma, njihove zločine in umore, požige in rope.

Takrat bo tudi doma znova zablestel v vsej svoji veličastnosti spomin na junake, ki so dali svoja življenja v borbi za Boga, Narod in Domovino!

Opomba pisca:

V števil. 12 l. 1974 Tabora pri spisu J. Cerarja „Vi ste se za vero Lorili...“ je bila pomotoma napisana neljuba napaka na strani 327 kjer piše: „V isti sobi je bil tudi poveljnik domobranske postojanke v Lahovčah Tone Ilija,... *Pravilno je:* V isti sobi je bil neki domobranec, čigar imena se spominjam iz postojanke v Lahovčah, ki je bil Iliju zelo podoben... (Ta domobranec je imel zveze z komunisti, kar mi je povedal osebno v zaporih v Slovenj Gradcu).

IZ DRUŠTEV

SITUACIJSKO POROČILO

Na pragu 30-letnice Vetrinjske tragedije, ki je resnični razlog za obstoj naše organizacije, se ne smemo predajati ne sentimentalnim občutjem, ne zanešenjaškemu govorjenju, temveč moramo pogledati stvarnosti v oči.

Organizacija živi in to v skoraj vseh enotah, ki so se vanjo včlanile od vsega začetka, pričel pa jo je preraščati mah apatije, malodušja in navadnega materializma.

Podrobnosti ni treba navajati, ker vsakdo ve, kakšen je položaj v njegovem društvu, največkrat pa tudi, kje so resnični vzroki takšnega stanja.

Delovanje organizacije se je kazalo predvsem na treh področjih:

- 1) glasilo „TABOR“, odnosno delovanje Konzorcija;
- 2) delovanje Glavnega odbora;
- 3) socialno-družabno delovanje nekaterih društev.

Glasilo TABOR, je in ostaja najmočnejši izraz našega dela. Zadnji dve leti teče razprava v Glavnem odboru in v posameznih društvih, kako izboljšati predvsem dostavo lista v Severno Ameriko, kar bi po vsej verjetnosti izboljšalo tudi njegovo kvaliteto, ker bi pravočasna dostava omogočila pisanje člankov o aktualnih, dnevnih vprašanjih, kar zdaj skoraj ni mogoče, zaradi počasne dostave. Glavni odbor pri tem ni našel zadovoljive rešitve,

ker te morda sploh ni, izvedel pa je za odločitev, ki naj bi zagotovila, da bo list lahko nepretrgano izhajal, tudi če bi njegovo izhajanje v Argentini postalo praktično ali finančno nemogoče.

Kljub temu je mogoče izboljšati list tudi v sedanjem položaju z rednimi dopisi iz posameznih društev, pa tudi z nenehnim iskanjem novih so-trudnikov.

Pri tem je potrebno ponovno poudariti, da predstavljajo uradno mnenje organizacije samo članki podpisani od Glavnega odbora, medtem, ko se uredništvo pri objavljanju drugih prispevkov drži splošnih načel, ki so v veljavi v časopisni praksi.

Delovanje Glavnega odbora v prvem letu sedanje službene dobe ni bilo povsem zadovoljivo. Iz različnih razlogov na lanskem občnem zboru ni bilo mogoče formirati Glavnega odbora, katerega večina bi bila v enem samem kraju. Ker je sestajanje geografsko razcepljenega odbora nemogoče, so bile uvedene pismene seje, ki pa so le delno uspele.

Poleg prvotne negotovosti in netočnosti pri izpolnjevanju dostavljenih navodil, so se pokazale naslednje težave, ki jih je mogoče odpraviti brez večjega napora:

- a) datumi pismenih sej naj bodo vnaprej določeni za vso poslovno dobo, se pravi datumi, do katerih morajo odborniki dostaviti svoja poročila, krajevni odbori pa svoje predloge.
- b) Določiti je treba proceduro objavljanja okrožnic.
- c) Določiti je treba natančen tok korespondence, da se izognemo dvojnemu poročanju, odnosno na drugi strani neobveščenosti določenih odbornikov ali odborov.

Vprašaje razmnoževanja in odprave sejnega materiala in okrožnic je bilo v glavnem zadovoljivo rešeno.

V drugem letu sedanje poslovne dobe, se bo moral Glavni odbor posvetiti predvsem izboljšanju svojega poslovanja, medtem ko je treba takoj določiti programski in tehnični odbor za izvedbo proslav 30-letnice Vetrinja.

V okviru Glavnega odbora delujeta dva referata, ki sta po svojem značaju od vsega začetka organizacije ključna referata odnosno v resnici predstavljata bistveni del prizadevanj naše organizacije.

Zgodovinski referat je v času od lanskega občnega zbora pripravil tekst *Dopolnila Bele knjige*. Ta dodatek naj bi bil objavljen prihodnje leto v zvezi s proslavo 30-letnice.

Tudi tu je treba pogledati stvarnosti v oči: opravljeno delo nikakor ni zadovoljivo. Celotno število imen žrtev revolucije, ki so objavljena v Beli knjigi, odnosno bodo objavljena v njenem dopolnilu, *ne presega deset tisoč*, kar vsekakor ni dovolj.

Vzrokov za to je več, najmanjši med njimi pa gotovo ni v brezbržnosti našega lastnega članstva. V skoraj vsaki številki TABORA so objavljeni članki, ki vsebujejo tudi imena padlih ali vrnjenih, pregled kartoteke, ki jo ima zdaj Zgodovinski referat, pa pokaže, da tega imena nihče ni pri-

javil. Jasno je, da si Zgodovinski referat ne more izmisлити deset tisoč imen vrnjenih in padlih, kolikor jih še manjka.

Drug ključni referat je *Socialni referat*. Tudi o tem teče živahna debata brez pravega zaključka. Jasno pa je nekaj dejstev: o sirotah ne moremo več govoriti. Otroci padlih ali vrnjenih domobrancev, ki zdaj žive v domovini po vsej verjetnosti naše pomoči ne potrebujejo več, razen morda v izjemnih primerih, ki pa morajo biti dodobra dokumentirani. Isto velja za vse druge prejemnike v domovini. Pojavlja pa se tudi problem potrebnih borec v emigraciji.

Družabno delovanje v društvih, mišljena sta predvsem Cleveland in Toronto, je skoraj prešlo v tradicijo in je stalen, dokaj zanesljiv vir dohodkov. Glavno vprašanje pri tem se zdi vprašanje iniciative in iznajdljivosti, ki naj omogočata, da bodo te prireditve še vnaprej popularne in zares družabne. Izmenjava informacij bo to zagotovila.

In slednjič: malodušje, apatija. Trideset let je dolga doba. Marsikaj se je spremenilo v nas samih in okrog nas. Svet v katerem živimo, se spreminja z vrtoglavo naglico in podobe preteklosti so priče blede. Toda pred 30 leti, v času svoje mladosti, smo vendar prisegli zvestobo do groba in čemu naj bi zreli možje pozabljali na tisto, kar so kot mladeniči obljubili v najtežjem času svojega življenja?

Ni to niti zanesenjaško govorjenje, niti sentimentalno javkanje, temveč popolnoma stvarna, praktična ugotovitev. Brez ozira na to, kako živimo danes in kakšno je morda danes naše materialno stanje, *pred 30 leti nismo nesli v svet nič drugega kot svojo čast in ponos. To dvoje pa si samo sami lahko vzamemo!*

Konzorcij Tabora in ZDSPB TABOR želijo vsem slovenskim protikomunističnim borcem, sodelavcem, dobrotnikom, naročnikom in bralcem

vse blagoslove božje za

PRAZNIK VSTAJENJA

ki naj bo nam vsem simbol upanja v naše vstajenje za

BOGA — NAROD — DOMOVINO

Smrt zavedne žene

Dne 2. oktobra 1974. je po dolgi in hudi bolezni umrla za rakom *ga. Cilka Pleško*, doma iz poznane Platnarjeve družine iz Iške vasi.

Že kot mlado dekle je spoznala partizansko zlaganost OF, saj je že od vsega začetka videla, kaj ta vojska prinaša slovenskim ljudem. Prav tam pod Krimom so se pojavili prvi „osvoboditelji“ in še posebej pritiskali na družine, ki za partizanstvo niso bile navdušene. Med temi je bila tudi Platnarjeva družina. Že ob prvem poskusu „napada na Ljubljano“ poleti 1942. leta so Cilko hoteli imeti v gozd, kar je odklonila in se začela skrivati, dokler se ji ni posrečilo dobiti dovoljenje za Ljubljano. Potem so jim komunisti požgali domačijo in dve hiši.

Ob koncu vojne so pustili vse in se umaknili na Koroško, da si ohranijo vsaj življenje. Po težkih letih bivanja v Avstriji se jim je le odprla pot v Kanado, kjer so se kot družina naselili na pesnih nasadih v Alberti. Tudi tu življenje ni bilo lahko, ker je zapadni svet politične emigrante tedaj sprejemal kaj hladno in hotel iz njih iztisniti čim več delovnih ur.

Po nekaj letih so tudi Platnarjevi prišli v Toronto in začeli znova. Držali so skupaj in si pomagali. 1953. leta se je Cilka poročila z Doretom Pleško, ki je bil domobranec in je tudi imel zelo hudo zgodbo za seboj. Rodili so se jima štirje sinovi: John, France, Marko in Marjan. Težko so delali in božji blagoslov je bil nad družino, kot nekako odplačilo za vso težo dosedanjega življenja. Ko se je zdelo, da so se težave umaknile mirnejšim dnem, je prišla bolezen. Cilka je zbolela, bila v začetku februarja 1974 operirana, a bilo je prepozno. Niti tedaj ni izgubila upanja: vedno je govorila, kako bo še lepše; učila je otroke, kako naj bodo pridni in pošteni; za vsakogar je imela posebno skrb. Še vedno je rada govorila o hudih časih med revolucijo, veliko je vedela o trpljenju Izancev, le o svojem trpljenju ni govorila. Vedno je živela v prepričanju, da bo poplačano vse, dobro in hudo, kakor je kdo zaslužil. Ko se ji je sredi avgusta bolezen tako poslabšala, da

ni mogla več na noge in so postale bolečine neznosne, je morala ostati v bolnici. Njeno trpljenje je bilo nekaj neznosnega, saj ji je zgnilo vse drobce, le srce ni prenehalo biti. Tudi v tem trpljenju ni zdihovala, čeprav sem prepričan, da je dobro vedela, kako je z njo, ampak je vse vdano v božje voljo prenašala, gotovo za vse svoje, katere je zadnjih nekaj tednov samo še gledala, a jim ni mogla reči nobene besede več. Le po dnevih je spraševala in šepetala, da se je njej vse spremenilo v eno samo dolgo nedeljo.

Draga Cilka! Po strašnem trpljenju si odšla po plačilo za vse dobro in za svojo zvestobo krščanskim načelom. Srečala si se s svojim Stvarnikom, s svojimi pomorjenimi brati in z vsemi, ki so takrat trpeli, nam pa dala zgled, kako je treba biti zvest do konca.

Ne bomo Te pozabili! Naj Ti bo lahka kanadska zemlja, v kateri počivaš!

Torontčan

F. Slak

VSA POTA VODIJO V LJUBLJANO

(Nadaljevanje)

Kakor so vsi Korošci prej govorili nemško, kot je to bilo geslo nacistov, so kaj hitro razumeli slovensko in celo po kranjsko, ker vetrinjski brodolomci njihovega narečja nismo razumeli. Slovensko so govorili kmetje katerim so Nemci pripeljali delovno silo iz vzhodne Evrope, v prvi vrsti Ukrajince, kateri pa so znani kot najbolj narodno zaveden slovanski narod. Kmetje in delodajalci so bili prisiljeni z njimi govoriti slovensko, ker oni niso hoteli govoriti niti toliko nemško, kar so se naučili. Več Ukrajincev sem tam srečal, ki so govorili slovensko koroško narečje; in tudi v svetu so nam Ukrajinci najbližji. Kakor je zelo težko najti Slovenca, ki bi v drugem rodu še znal kako slovensko besedo, ni pri Ukrajincih in Rusih (duhoborih) nič novega, če še tretji rod, rojen v tujini, govori svoj jezik.

Moja gospodinja, po materi Nemka, po očetu pa Slovenka, ni govorila ničesar slovensko; toda razumela je vse, kar ne bi bilo treba. Nešteto-krat mi je govorila o Ljubljani, katero je bolje poznala kot jaz, in o „Hotelu Elefant“ (kako se reče po slovensko, je vprašala, ker si besede „Slon“ ni mogla zapomniti). Oče jo je poslal na dveletno prakso k Slamiču, da bi se naučila slovensko. In gospa je rekla: „Kako se naj v Ljubljani naučim slovensko? Pri Slamiču je bil občevalni jezik nemški. Kamorkoli sem prišla, so takoj videli, da slovensko ne znam in so povsod z menoj govorili nemško! Za mene je bila Ljubljana prav tako nemška kot Celovec in vse-kakor bolj kot Velikovec...“

Pred prvo svetovno vojno je bila v Velikovcu samo ena nemška družina priseljenega financarja. Nekaj mesecev po 2. svetovni vojni nisi slišal slovenske besede. Pozneje pa; ko so v mesto prišli kmetje, delavci in služkinje, če v bližini ni bilo gospodarja. Obrtniki in trgovci so seveda znali slovensko le tedaj, kadar so računali, da bodo s slovenščino „lažje okoli prinesli kmeta,“ dočim sta uradništvo in inteligenca govorila samo nemško, vključno „narodno zavedni“ OF-arji in komunisti.

Družina, pri kateri sem bil zaposlen, je bila smatrana za najbolj slovensko narodno zavedno v mestu, pa so govorili samo nemško — z izjemo mene in nad 84-letnega starega očeta, tako zavednega Slovenca, da je mali pravnukinji rajši desetkrat povedal slovensko, kaj bi rad, kot enkrat nemško. In če otrok ni „pogruntal“, kaj bi rad, je prosila mene, da bi predstavil (Otroci tega moža so med seboj govorili samo nemško.)

Starček me je vedno nadlegoval v prostem času, da bi mu kaj povedal iz slovenske zgodovine. Mož je veliko bral in so bili pogovori zelo zanimivi. Lepega dne mi pravi: „Eno prošnjo imam in upam, da mi je ne boš odrekel. (Mož je imel solzne oči.) Veš 84 let je že za menoj in nekaj mi pravi, da bo treba iti tja, kamor sem pripravljen! (Imel je vedno rožni venec v rokah.) Ali bi me ti in ona stara gospa, vdova po električnem inženirju in zelo zavedna Slovenka, preoblekla in me spravila na mrtvaški oder? Vsaj na to zadnjo pot bi rad bil položen po zavednih Slovencih!“

„Seveda bom,“ sem stisnil iz sebe, obenem pa sem upal, da bodo moji dokumenti za pot preko morja urejeni, predno bo mož umrl.

Zmotil sem se. Obljubo sva izpolnila. Stara gospa — nekoč farovška kuharica — se je razumela na te stvari. Kar pa nisem mogel razumeti, je bilo zadržanje starčkovih otrok in sorodstva.

Pokojnikova želja je bila, da bil pokopan pri slovenski fari v št. Rupertu, kar se je zgodilo. Ob odprtem grobu je govoril dekan iz mestne (nemške) fare v nemščini in št. Rupertski župnik dr. Franc Zeichen v slovenščini. Gojenke slovenskih šolskih sester pa so lepo zapele: „Vigred se povrne.“

Po pogrebu smo šli v št. Rupertsko cerkev, kjer so bile molitve vse v slovenščini. Otroci pokojnika in njihovi so protestno zapustili cerkev. Doma pa je bilo toliko zgražanja zaradi slovenščine da sem se moral umakniti, ker sicer ne bi mogel molčati.

Nekaj tednov pozneje sem vprašal zeta — ki je trdil, da se je slovensko naučil pri hiši in to od pokojnika — doma je bil severno od Celovca in sva se zelo dobro razumela: „Kdaj pa boste postavili spomenik staremu očetu, ki je toliko pripomogel k vašemu dobremu gospodarskemu stanju?“

Mož me trenutek molče gleda, potem pa pravi: „Vem, kaj misliš! Ga ne bomo. In tu ni vzrok denar. Ako očetu postavimo spomenik z nemškim napisom, se bo mož v grobu obrnil, ker je bil tako velik Slovenec. S slo-

venskim napisom ga pa nočemo. Pravilno: nočejo! Jaz nisem proti slovenskemu napisu, ker nisem — Slovenec!"

„Razumem,“ sem grenko pripomnil.

Tako umirajo tisti, za katere je pisatelj Pregelj zapisal: „Umreti nočejo!"

Kar se jih je na slovenskem Koroškem po vojni smatralo za zavedne Slovence (to število ni bilo veliko, strašno majhno pa med tistimi, ki se niso smatrali za hlapce, dekle, delavce in kmete) so simpatizirali s komunistično OF, ker pač ni bilo druge izbire. (Tudi družina iz katere je izhajal škof Rožman, je bila OF-arska.) Naravno, da so nas imeli zelo v želodcu, ker so komunisti, med njimi bivši slovenski nacisti, sejali bakterije komunistične propagande o „belih izdajalcih“ ipd. z vsem fanatizmom. Toda Koroški Slovenci niso bili vzgojeni v predvojni ljubljanski politični šoli in praksi in jim je — povprečnim ljudem — bil boj za križ ali peterokrako rdečo zvezdo precej tuj. Samo tisti Slovenci, ki so živeli na področju Karavank in Svinje planine, in so začeli okušati „partizansko svobodo“, so bili prav tako proti njim, kot na Dolenjskem leta 1942.

Begunci smo pobijali komunistično propagando prav s svojim zadržanjem in narodno zavednostjo. Tako so trezni OF-arji začeli hitro dvomiti v komunistično propagando, češ: „Pravijo, da so begunci izdajalci, pa so najbolj narodno zavedni ljudje!“ Tako smo se begunci hitro udomačili. Nismo bili samo njim enaki; še, več, Kranjci smo bili celo smatrani za „boljše“ ljudi.

Razumeti pa nisem mogel, ko sem gledal stare moške v cerkvi ali pa ko so nosili cerkvena bandera v procesijah. Na jopičih so imeli pripete socialistične znake. Stavljaj sem si vprašanja: „Ali ti moške ne razumejo; ali ne razumemo mi; ali pa smo vsi skupaj — bedaki!"

Leta 1946 sem moral enkrat tedensko v poklicno šolo v Celovec. To je bila najbolj mučna zadeva, ker ob prihodu na Koroško nisem razumel ene same nemške besede. Poleg tega sem bil še vzgojen v antipatiji do Nemcev, Italijanov in Madžarov. V šoli je bil edin jezik nemščina.

V napol podrtem poslopju (vsled bombardiranja) poklicne šole blizu glavnega kolodvora, mi je pri vpisu tolmačil prijatelj, koroški Slovenec. Starejša uradnica je rekla, da moram predložiti zadnje šolsko spričevalo. Obljubil sem, da ga dobim. Iz Slovenije so ga poslali v priporočenem pismu, pa ga nisem nikoli prejel. „Tovariši“ na OZNA-i so bili očitno v pomanjkanju toaletnega papirja; pa ubogi begunski pari niso mogli nič škoditi, ker me za njega ni nihče vprašal nikoli več!

Nekoč sem videl nekje zapisano, da je rekel poveljnik Avstro-ogrske vojne mornarice, ki je bil Slovenec, da „je njegova največja napaka in greh ta, da je Slovenec!"

Tako mirne duše lahko rečejo tudi koroški Slovenci. Da je to resnica, sem hitro spoznal, ko so me na avtobusni postaji najbolj slovenskega me-

sta na Koroškem, odkoder sem se vozil v 27 km oddaljen Celovec, hitro „naučili“: Govori nemško; če ne znaš, govori kar hočeš, samo slovensko ne, ker te bodo v tem primeru ob prerivanju za avtobus, vljudno ignorirali; ako pa to ni mogoče, bo do polovice poln avtobus „poln“, ti pa čakaj drugega, da se naučiš „manire“!

Ker sem bil poleg tega „greha“ še suh kot poper (moja „plača“ je bila hrana in stanovanje in 60 šilingov mesečno „tringelta“, kar je bilo točno dva litra vina), nisem mogel po „jugoslovansko“ podkupovati šoferjev, ki so obenem prodajali vozne listke.

Tako sem v začetku enkrat prišel z zamudo v Celovec. Pouk je bil v teku, ko sem stopil v razred. Pri vratih sem obstal in v mislih sem zbiral nemške besede, da se opravičim. Učitelj gleda začuden, iz razreda me nekdo reši mučne situacije, ko pravi: „On je Slovenec in ne govori nemško!“

„Kdo govori slovensko?“ vpraša učitelj.

Molk! V razredu pa je bilo najmanj deset fantov, ki bi jih lahko s prstom pokazal, da govorijo slovensko. Končno je vstal eden, sicer meni nepoznan. Učitelj mu je dal formularje, da mi jih pomaga izpolniti. Fant se je predstavil v čisti slovenščini in je rekel, da je doma od Grabštajna. Ali bi se kdo oglasil, če bi učitelj vprašal: „Kdo je Slovenec?“

Prepričan sem, da nihče!

Z otvoritvijo šole v poslopju velikovške gimnazije sem zastoj pričakoval, da bo tam kaj slovenskega. V našem razredu je bilo 53 fantov in deklet. Izmed vseh je bil samo eden, ki ni znal ničesar slovensko; in še ta je bil doma za jezikovno mejo.

S strani nekaterih učiteljev (za vsak predmet je bil drugi) je bilo čutiti skrbno prikrito protislovensko razpoloženje. Ob državožnanstveni uri je bil vprašan fant, ki je prišel iz ruskega ujetništva. Očitno ga ni zanimalo in se ni naučil. Učitelj ga vpraša: „Je tvoj materin jezik slovenski?“

„Ne!“ odgovori fant.

Sedel sem za njim, pa me je ujezilo in sem fantu precej glasno rekel: „Kaj pa drugega; saj tvoji starši niti dobro nemški ne znajo!“

Učitelj se zadere: „Ruhe!“

Ponovno stavi fantu isto vprašanje, kar je bila lekcija meni, in fant na moje veliko presenečenje odgovori: „Da, slovenski!“

Učitelj pa prav zaničljivo pristavi: „Ist gewesen.“ (Je bil.)

Ob računski uri je bil poklican k tabli fant, ki je bil doma iz dela Slovenije, ki je bil pod nemško okupacijo. Bil je že med vojno na Koroškem in je govoril zelo dobro nemško. Učitelj mu narekuje račun in fant piše nemško, po slovenskem načinu. Razred je butnil v smeh. Učitelj pa se razjezi, da kaj takega ne bo trpel, češ „da ni nič smešnega, če kdo ne zna pisati nemško.“

„Kaj je tvoj materin jezik?“ ga vpraša.

„Windish,“ odgovori fant.

Učitelj, očitno nezadovoljen mu pravi: „Potem pa piši windisch!“

Nato mu narekuje samo številke, se dolgo muči z njim in ga končno pošlje v klop.

„Ti, v predzadnji klopi, ne vem, kako se pišeš!“ Vedel sem, da hoče mene in sem dregnil svojega soseda, da je vstal.

„Ne ti, on poleg tebe.“

Ko pridem k tabli, je bilo prvo vprašanje: „Kaj je tvoj materin jezik?“

„Slovenski,“ sem zelo glasno pribil, kot v protest svojemu rojaku.

Učitelj je bil takoj prijaznejši. „Znaš pisati nemško?“

„Ne znam!“

„Znaš računati?“

„Mislim, da bo šlo.“

Narekoval mi je zelo dolgo vrsto računov in od časa do časa mi je popravljajl moje številke, ker moj „komputer“ v glavi ni pravilno deloval. Ko konča, mi pravi: „Sedaj pa glasno računaj da te sliši ves razred!“

Tega pa se nisem ustrašil, glasno sem računal v slovenščini.

V razredu je nastala tišina, da bi slišal teči miško. Vse je napeto pričakovalo, kaj se bo iz tega izcimilo. Ko končam, se ozrem k učitelju, ki je računal za menoj, ker ni znal nič slovensko. Ko konča, me prime za ramo, obrne proti razredu in pravi: „Vidite, tako kot zna on, bi vsi vi morali znati...!“

Napetost je popustila. Ko sem prišel v klop, mi je iz sosednje vrste ponudil roko edini fant, ki ni znal nič slovensko: „Odlično! Čestitam — „švaba“!“ (Ker sem fante dostikrat zavrnil, da naj z menoj govorijo slovensko, ker nisem „švaba“, se me je to ime oprijelo.)

Med odmorom se mi je pridružil učitelj. Zanimal se je, od kod sem doma in zakaj ne grem domov. Povedal sem mu vse o Vetrinju, kar je delno poznal in dobro razumel. Povedal je da je dunajčan in da se uči slovensko. Rad pa bi znal pravilno slovenščino, „ker tukaj govorijo v narrečju.“ Spraševal je, kako se reče gotovim predmetom. Očitno je bil zelo naklonjen Slovencem.

Slovenščina je bila uradno enakopravna, samo nihče je ni uporabljal. V tem smislu sem tudi tekste pisal v slovenščini. Vsi so dobili vrnjeno in popravljeno z oceno, samo jaz sem dobil brez ocene in popravila.

Pred koncem šolskega leta 1948 sem imel vse urejeno za preko morja. Povedal sem dunajčanu, da odhajam. Spremil me je k direktorju šole. Slišal sem večkrat, da direktor govori slovensko, govoriti pa ga nisem slišal nikoli. Iz predala vzame mojo kartoteko in mi pravi: „Zelo lepo oceno imaš; malo domačinov bo imelo tako...!“

Ko sem se jima zahvalil za trud in razumevanje, sta bila očitno presenečena. „Ako se ti v Kanadi ne bo dopadlo in se boš vrnil v Avstrijo in potreboval pomoč, oglasi se pri naju, pomagala ti bova, kar bo le mogoče!“

Na dvorišču šole sva se poslovila z dunajčanom in prvič v življenju

sem tedaj čutil, da je slovo od tujega prijatelja prav tako težko, kot od svojega rojaka. Prišel pa sem tudi do prepričanja, da naše slovenske majhnosti niso krivi samo tujci, temveč da smo največji krivci mi sami; poudarjam: *sami*, ker smo brez hrbtenice. Ali z drugo besedo rečeno: Hlapcev nikjer ne spoštujejo, jih samo rabijo in temu primerno tolerirajo.

Imel sem priliko gledati na urnik velikovške gimnazije, na katerem je bilo tri ure tedensko pouka slovenščine; isto kot angleščine. Slovenska ura pa je običajno hitro minila, saj so študentje lepo zapeli „Na planinčicah sončice sije,“ in to je bilo dovolj.

Velikovški okraj je najbolj slovenski na Koroškem, pa sem samo v prvih mesecih videl nekaj uradnih dvojezičnih razglasov, pa še tisti so hitro izginili, ne da bi „zavezniški“ borci za demokracijo in okupatorji ozemlja, kakorkoli pripomogli do pravic svojih „zaveznikov“, koroških Slovencev.

Zato pa zopet ne smemo kriviti samo Angleže; ampak najprej Beograd, nato Ljubljano in končno voditelje koroških Slovencev, ki so bili prav tako navdušeni za Stalina in prav tako proti sodelovanju (kolaboraciji) s „kapitalističnim in imperialističnim“ okupatorjem — Angleži. Dejstvo je, in zgodovina koroških Slovencev iz te dobe ne bo mogla in ne smela preko dejstva in „priznanja“, da koroški Slovenci niso sodelovali z okupatorji Angleži po direktivah iz Ljubljane — in s tem zapravili koroškim Slovencem vse naravne pravice, katere bi s sodelovanjem z Angleži lahko dobili in se za nje danes ne bi bilo treba boriti, kot se morajo za tistih nekaj dvojezičnih kažipotov.

Krokodilje solze, ki jih zdravniki „slovenskih interesov“ v Ljubljani, Celovcu itd. pretekajo, so brez pomena, dokler ne bodo narodu priznali, kakšni fanatični hlapci tuji ideologiji in njih interesom so bili; in da so oni sami krivi, da danes slovenski narod v zamejstvu hlapčuje tujim interesom kot še nikoli v zgodovini.

Zanimiv primer iz Koroške pod angleško okupacijo je bil posebno boleč. Ko so slovenski fantje v Podjuni izobesili slovensko zastavo (katere je bila prepovedana, razen na komunističnih OF-arskih prireditvah, seveda z rdečo zvezdo), jih je avstrijska policija hitro našla, angleško vojaško sodišče pa jih je obsodilo na šest mesecev zapor. Tudi tukaj: „Živelo angleško-slovensko „zavezništvo“!“

Med kapitalističnim zapadom in komunističnim vzhodom je bila na Koroškem ustvarjena neke vrsta vietnamska DMZ med Karavankami in jugoslovansko mejo ter Dravo. „Zadravci“, ki so bili smatrani za Slovence, so imeli stalna dovoljenja za prehod preko Drave na sever; dočim so morali „severnjaki“ vsake tri mesece dovoljenje obnoviti. Za Jugoslovane s severne strani niso radi dati dovoljenja razen če je prosilec imel zelo utemeljen razlog za posel v zaporni coni. Tako so nekateri računali, da bo Drava bodoča jugoslovanska meja. Večina Slovencev bi v tem primeru pripadla Jugoslaviji.

Ko sem za svojega gospodarja hodil po vaseh in hribih med Dravo in jezikovno mejo, so bili v nekaterih krajih še znaki bojov za Koroško iz leta 1919. Spraševal sem starejše ljudi, zakaj smo Slovenci izgubili ob plebiscitu itd. Odgovori so bili zelo zanimivi in v veliko slučajih daleč od tistih razlag, ki jih običajno najdemo pri opisovanju dogodkov. Vsi znaki pa so topet vodili v nesrečno Ljubljano.

Jugoslovanski vojaški poseg na Koroško je bil zmagovit; politično pa je bilo že vse izgubljeno. Kranjski fantje ki so bili na straži v prvi fazi na resnični jezikovni meji pod Svinjo, so bili ne samo spoštovani, bili so oboževani po tamkajšnjih Slovencih. Nestrpni Nemci in še bolj nestrpni nemčurji (ponemčeni Slovenci) so javno terorizirali Slovence in še posebno tiste, ki so v javnosti delali za slovensko stvar, ne da bi slovenska vojaška oblast nastopila proti takim elementom. Najbolj zanimiva je bila ugotovitev ljudi, ki so bili v tamkajšnjem slovenskem vodstvu, odnosno so bili postavljeni do Ljubljane kot njeni zastopniki.

Avstrijci so bili v slabem položaju zlasti v prehrani. Ljubljana je pošiljala na Koroško moko in drugo hrano. Vodilni Slovenci pa so hrano iz Ljubljane prodajali Nemcem in kot se je izrazil eden izmed vodilnih: „Potem pa se je pilo, da je kar od miz teklo...!“

In malo pred plebiscitom so Nemci vrgli na trg slovensko moko in drugo hrano, katero je pošiljala v propagandne namene Ljubljana. Protisrbska psihoza je še vedno prevladovala in kaj glasni so bili glasovi: „Naši fantje ne bodo služili srbske vojske...!“

Plebiscit sam pa je bil goljufija, ko so „glasovali“ tudi taki, ki so bili že nekaj let prej v grobovih, ali pa izven plebiscitne cone.

Po plebiscitu je bil pritisk na Slovence še hujši. Nekateri zavedni Slovenci so se izselili; drugi so utihnili. Ljubljana in Beograd sta imela svoje politične probleme; za Koroške Slovence je bilo premalo zanimanja. Nemška zasedba Avstrije je položaj še poslabšala. Nacistična parola je bila: Korošec govori nemško! Sledilo je izseljevanje zavednih Slovencev, vključno narodno zavedne starejše duhovščine; na njihove domove so naseljevali Nemce iz drugih držav.

Po končani drugi svetovni vojni so se vračali Slovenci na svoje domove, pri tem pa naleteli na težkoče avstrijskih oblasti. Če je bilo še kaj slovenske bojevitosti pred vojno, je po njej izginila; bil je samo še boj za obstanek.

Razočaranje nad Slovenijo in Jugoslavijo katere edini interes na Koroškem je bil podpreti komuniste, in jasno spoznanje, da so Angleži na strani Nemcev, je imelo zelo porazen vpliv še na tistih malo narodno zavednih Slovencev.

Kot sem že prej omenil, je bila edina slovenska organizacija na Koroškem komunistična Osvobodilna fronta, katera je imela svoje centralno zbirališče za vzhodni del slovenske Koroške pri slovenskih šolskih sestrah

v št. Rupertu pri Velikovcu, in za zahodni del istotako pri šolskih sestrah v št. Jakobu v Rožni dolini. V obeh slučajih so to bile tudi gospodinske šole pod vodstvom slovenskih nun.

Nune v št. Rupertu so bile seveda „rdeče“ z izjemo prednice, ki je bila zelo razgledana ženska. S prihodom nekaj beguncev v samostansko službo, se je začelo jasiti; sicer zelo počasi. (Sledi)

DAROVALI SO

Za zavetišče:

Koritnik Antonija	6.197.80
N. N., Argentina	9.950.—
R. P. Malenšek Janez	140.—
Mikelj Jože	10.—
Mikelj Kristina ml.	20.—
Mikelj Janez	60.—
Gaete-Rodríguez	20.—
Homovc Franc	20.—
Vahtar Alojz	100.—
Krajnik Janez	200.—
Msgr. Novak Franc	80.—
Petelin Albin	1.000.—

V spomin na pok. Alojzija Erjavec:	
Tomazin — družina	200.—
Vester Franc	200.—

V spomin na pok. Janeza Luškovec:	
Zupane — bratje	300.—

V spomin na pok. Lojzeta Zajec:	
Dejak France (dol)	10.—

Stepec Ciril (dol)	10.—
Zajec Milan (dol)	20.—

Ob priliki 60-letnice:

Repar Jože	1.000.—
------------	---------

Invalidski sklad ZDSPB Tabor:

Škol Frank (dol)	5.—
Lah Jože (dol)	5.—

Tiskovni sklad Zveze Tabor:

Dr. Lukež Frenk (dol)	38.—
Vavpetič Blaž	2.—
Pfaifer Branko	2.—
Dr. Kovačič Jožef	8.—
Ing. Kranjc Danilo	4.—
Kolarič Rudi	2.—
Marsolj Stenly	8.—
Jeretina Mihael	2.—
Medved Ani st.	3.—
Zajec Milan	4.—
Vrhovec Stanly	1.—

Odbor Slovenskega zavetišča

ima v prodaji slovenski prevod

„MARTIN FIERRO“

Vsaka slovenska hiša naj ima slovenski prevod

Cena 80 pesov

Z nakupom podprete zavetišče

SLOVENSKO ZAVETIŠČE JE DELO VSE SLOVENSKE EMI-
GRACIJE IN NIHČE NIMA PRAVICE ZASLUG. VSA PRA-
VICA JE PRAVICA REVEŽEV, ZASLUGA PA PRIPADA NA-
ŠIM MRTVIM, SLOVENSKO ZAVETIŠČE JE IZGOVORJENI
KOT POMOČI POTREBNIM SLOVENCEM.

V S E B I N A

La utilización de las relaciones diplomáticas	49
Trideseta obletnica	50
Šlučaj gen. Leona Rupnika	52
Misli ob letu 1975 (France Grum)	62
Naši možje	63
„Vi ste se za vero borili...“ (J. Cerar)	64
Iz društev	70
Naši mrtvi	73
Vsa pota vodijo v Ljubljano (F. Slak)	74
Darovali so	III

Correo
Argentino
Sucursal
J. L. Suárez
(Bz. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 8133

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2419